

HAJDÚ JÓZSEF*

A közérdekű nyugdíjas szövetkezetekről: pro és kontra**

I. Előzmények, célok

A 2017. évi LXXXIX. törvény tartalmazta a közérdekű nyugdíjas szövetkezetek (továbbiakban: KNYSZ) létrehozásával kapcsolatos alapvető szabályokat.¹ Ennek eredményeként *A szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény* (a továbbiakban: Sztv.) III. Fejezete az 5. alcímmel és a 25–34.§§-al egészült ki.²

A KNYSZ életre hívása mögött hivatalosan három célkitűzés állt: 1. létrehozásával – a némely gazdasági ágazatban³ már komoly növekedési korlátot okozó – munkaerőhiányt kívánja orvosolni;^{4,5} 2. a következő generációk számára a nyugdíjas korosztálynál felhalmozódott tudás, szakmai- és élettapasztalat átadásra kerüljön,⁶ és 3. az arra kész és képes

* egyetemi tanár, Szegedi Tudományegyetem

** A cikk a Pécsi Egyetem Állam-és Jogtudományi Kara és az MTA-PTE Research Group of Comparative and European Employment Policy and Labour Law kutatás keretében készült. Kézirat lezárva: 2017.07.25.

¹ A nyugdíjas szövetkezetekről szóló törvényjavaslatot május 9-én nyújtották be (egyéni képviselői indítványként) és az Országgyűlés 2017. június 13-i ülésnapján fogadta el, majd 2017. július 1-én lépett hatályba.

² Mivel egyéni képviselői indítványként került benyújtásra, arról nem kellett társadalmi egyeztetést folytatni – bár a parlamenti vita során ezt többen kritizálták –, hangsúlyozva, hogy a törvénytervezettel kapcsolatban először meg kellett volna szólítani a nyugdíjas civil szervezeteket, a nagy foglalkoztatókat, a kisebb vállalkozókat és más érdekelteket.

³ Az előterjesztés indoklásában elsősorban a kereskedelem és a vendéglátás került kiemelésre.

⁴ A KNYSZ munkaerőpiaci aktív eszközként (munkahelyteremtés ösztönzése) kívánták bevezetni, de hozzáértők számára átlátszó volt ez a fedőcél, hiszen az aktív eszköz jellegét az a tény is aláássa, hogy az aktív munkaerőpiaci (integrációs) intézkedések, támogatások általában átmeneti – előre konkrétan meghatározott – időszakra nyújtanak támogatást (pl. járulékkedvezményt, pályakezdeők bértámogatását, stb.). Ugyanakkor a nyugdíjas szövetkezeteknél a tagság és ezzel együtt a személyes közreműködés tartama nincs időintervallumhoz kötve. Kizárólag a munkaerőpiaci kereslet és a tag munkavégző képessége szab határt a munkavégzés tartamának. Jelen esetben némi szójátékkal élve a „színtelt szerződés” analógiájára „színtelt jogalkotás” történt, vagyis a jogalkotó akar, de takar, vagyis a közérdekűnek látszó célok (munkaerőhiány megoldása és ezzel egyidejűleg a nyugdíjasok társadalmi integrációja) mögé határozott körvonalakkal belopózik egy gazdasági lobbierdek. Hosszú távon nehéz eldönteni, hogy melyik jogalkotói szándék a valódi.

⁵ Némileg túlzásnak tartom, amit az egyik előterjesztő állít: „egymillió magyar nyugdíjas várt ugrásra készen arra, hogy ez a lehetőség létrejöjjön.” NB: A Policy Agenda becslése szerint jelenleg 100 ezer nyugdíjas lehet, aki nyugdíja mellett is dolgozik. Ez az alacsony szám jelentős mértékben annak köszönhető, hogy néhány évvel ezelőtt a jelenlegi kormány – igaz egy gazdasági és pénzügyi válságot követő időszakban – vezette be a nyugdíjasok foglalkoztatására vonatkozó szigorú korlátozásokat.

⁶ 2006. évi X. törvény 25. §.

nyugdíjasok⁷ munkaerő-piacra történő integrálása⁸ (az idős személyek munkavégzés hiánya miatti izoláltságának csökkentése).⁹ Ez utóbbit folyamatot nevezik az integratív típusú társadalmakban aktív idősödésnek (active aging) vagy „arany korszaknak” (golden age).¹⁰ A szerző álláspontja szerint még legalább két további cél is motiválhatta a nyugdíjas szövetkezetek létrehozását: 1. a relatíve alacsony nyugdíjak kiegészítése^{11,12} és 2. a szövetkezetet üzemeltető vállalkozások gazdasági versenyelőnyhöz¹³ juttatása.¹⁴

A diákszövetkezetek mintájára a KNYSZ nagyban elősegítheti a kapcsolatteremtést a dolgozni szándékozó és képes nyugdíjasok, valamint az őket alkalmazni kívánó munkáltatók között. A KNYSZ a gyakorlatban egy speciális munkaerő kölcsönzőként működik, amely keretében létrejön egy szövetkezeti tagsági és egy úgynevezett külső szolgáltatás nyújtására irányuló jogviszony. A külső szolgáltatás fogadója lesz az, aki tulajdonképpen foglalkoztatja a szövetkezeti tag nyugdíjast.¹⁵

A KNYSZ-ek számos vonásukban hasonlítanak az iskolaszövetkezetekre. Több olyan kardinalis kérdés van [pl. a Tbj. 5.§ (2) b. pontjában rögzített biztosított státus alóli kizárás], ami a két szövetkezeti formánál alapvetően megegyezik. A diákszövetkezetek példájából kiindulva már most jól látszik, hogy ilyen szövetkezetet – feltéve, hogy lesz elég munkaképes időskorú személy – szervezni és működtetni kifizetődő lesz, különösen akkor, ha a kormány is így gondolja és állami támogatással is segíti a működé-

⁷ Az igaz, hogy az idősek sok tapasztalattal rendelkeznek, de sokan a több évtizedes munkavégzés során mentálisan és/vagy fizikailag elkoptak, tehát kérdéses az alkalmasságuk. Ezen kívül számtalan további pragmatikus kérdés merül fel: pl. milyen munkalehetőségek közül választhatnak majd és helyileg hol lesz a munkavégzés, stb.

⁸ <http://bouvet.cafeblog.hu/2017/07/03/gyalazatos-jogszabaly-vagy-eletet-ment-a-nyugdijasok-munkaba-allasat-tamogato-torveny/> (2017. 07.18.)

⁹ Ez a célkitűzés azon nyugdíjasoknak szól, akik számára a munka egyenlő az étellel, az élni akarással, vagyis azzal az érzéssel, hogy reggel felkelve érezzék, hogy ők még mindig fontosak, hasznosak, tartoznak valahová.

¹⁰ Magyarországon nincs megfelelő kultúrája ennek a gondolkodásmódnak, ezért én ezt az „ad hoc aktív időskor politika” egy szegmensének tekintem.

¹¹ Az aktív életkorban lévő magyar emberek jelentős mértékben kényszerülnek arra, hogy több – legális vagy illegális – jogviszony keretében dolgozzanak, így egészítve ki az alapjogviszonyból származó keresetüket. A főállásból származó jövedelem rendszerint nem elég a tisztességes megélhetéshez. A nyugdíjajással ez a többes jövedelemforrás rendszerint megszűnik. Ennek a megszűnő extra jövedelemnek a pótlását szolgálhatja a munkaképes nyugdíjasok számára a KNYSZ-en keresztül végzett munka.

¹² http://adozona.hu/altalanos/Nyugdijas_szovetkezet_kinek_lesz_jo_lehetoseg (2017.07.17.)

¹³ Van olyan álláspont, miszerint a törvény elsősorban nem a nyugdíjas munkavállalást ösztönzi, hanem a nyugdíjas szövetkezetek alapítását és működtetését. (http://kettosmerce.blog.hu/2017/06/21/nyugdijasok_szovetkezzetek) (2017.07.18.)

¹⁴ A nyugdíjas szövetkezetek – hasonlóan az iskolaszövetkezetekhez – quasi munkaerő kölcsönzést folytatnak. A többi munkaerő-kölcsönző céggel szemben a KNYSZ-t megillető járulék és adókedvezmények indokolatlan versenyelőnyt és kiemelkedő profitot eredményeznek. Tovább árnyalja a képet, ha még ehhez azt is hozzátesszük, hogy az elmúlt évek során a fenti okok miatt egzisztenciálisan megerősödött iskolaszövetkezetek számára nyitva áll a lehetőség, hogy KNYSZ-t alapítsanak. Ezt nevezem én az „inaktív” korosztályok (diákok, akik még a munkaerőpiaci belépés előtt vannak és nyugdíjasok, akik a munkaerőpiacról már kiléptek) *kegyes és dupla lefőlözésének* (Azért „kegyes,” mert némi plusz bevételre ők is szert tesznek a járulékok elengedéséből. Azért kettős, mert az adó és járulék előnyöket mindkét korcsoport esetén ugyanaz a tulajdonosi csoport teszi zsebre. Összegezve: a KNYSZ-k tulajdonosai gazdagodnak, de a tag nyugdíjas is többet keres, mint a nem tag munkát végző szenior.

¹⁵ Vele a szövetkezetnek írásban is meg kell állapodni a feladatról, a díjazásról, a munkavégzés helyéről és idejéről.

süket.¹⁶ Tény viszont, hogy a nyugdíjas szövetkezetek, – ahogy a diákszövetkezetek is – a fennálló kedvező szabályozás mellett (ld. az „Adózási és járulékfizetési szabályok”-ról szóló alpontot) extra bevételre tehetnek szert, ami a tisztességes verseny (versenysemlegesség, állami támogatás tilalma, stb.) szabályaiba is beleütközhet, hiszen a törvény szerint quasi állami támogatással (pontosabban az államot megillető szociális és egyéb adók elengedésével) és/vagy tényleges állami támogatással segítheti az állam a szövetkezet működtetőit. Egy másik torzító tényező a nyugdíjasok járulékfizetésének elengedése, ami bérfeszültséget (egyéni szinten is, de a minimálbér szintjén is) eredményez(het). Ami a pozitív vonás, hogy a KNYSZ nyugdíjas tagjai is részesülhetnek ebből az extra profitból. A diákok és a nyugdíjasok egybemosása azonban a képzett és tapasztalt idősök esetében elég furcsának tűnik.¹⁷

Vannak olyan területek, ahol jelenleg is sok nyugdíjas-korú dolgozik, egyéni menetséget kapva a nyugdíj melletti munkavégzést tiltó rendelkezés alól.¹⁸

Álláspontom szerint a betöltetlen munkakörök jellegéből eredően kétséges, hogy a szakemberhiánnyal küzdő informatikai ágazat, vagy az egészségügy, a gépjárműipar (mérnök hiány), esetleg az építőipar komolyan profitálni tudna a nyugdíjas szövetkezetekben tömörült időskorúak alkalmazásával. Komoly fenntartásokkal írom le, hogy egyes szerzők véleménye szerint a KNYSZ a vendéglátásban, a kereskedelemben, a mezőgazdaságban, az államigazgatásban és hasonló munkaterületeken enyhítheti a keresleti nyomást a nyugdíjasok munkába állása.¹⁹

A munkaerő-hiány megoldására nem elég a nyugdíjasok munkapiacra történő integrálása. Ehhez bérfelzárkózás²⁰ és ezzel együtt a kis- és középvállalati szektor (KKV) versenyképességének radikális javítása is szükséges.

A teljességre törekvés nélkül, de meg kell állni egy szóra a szövetkezet elnevezésének első összetevőjénél: közérdekű.²¹ A törvény indoklásában nem szerepel ennek a fogalomnak a meghatározása. A szakirodalomban elfogadott álláspont szerint a közérdek fogalma a politikum és a jog összekapcsolásáról szól, de folyton visszacsatol a politikumra.²² Napjainkban a közérdek egyrészt rendkívül eluzív, már-már üres, jelentés nélküli fogalomnak tűnik, amivel bármit igazolni lehet, illetve ha konszenzusos tartalmat kívánunk neki adni, akkor nagyon karcsú eredményhez jutunk. Formálisan egyetértünk, de szubsztanciálisan nem *Balázs Zoltán* okfejtésével, amikor kimondja, hogy a „közérdek azonos a politikával.” Így nem az a kérdés, hogy mi a közérdek tartalma, hiszen az mindig változó, hanem az, hogy ki határozhatja meg a közérdek tartalmát. A válasz első

¹⁶ A hatályos törvény szerint az állam a KNYSZ tevékenységéhez szükséges és arányos mértékben támogatást nyújthat. Arra vonatkozóan még nincs kialakult gyakorlat, hogy konkrétan milyen esetben kerülhet erre sor. Álláspontom szerint ebben az esetben a támogatás jogalapját a KNYSZ quasi aktív munkaerőpiaci eszköz mivoltában (nyugdíjasok munkaerőpiacra történő integrálása) kell keresni.

¹⁷ <http://www.azenzem.hu/cikkek/nyugdijasmunka-itt-a-reszletek/4126/> (2017.07.16.)

¹⁸ Például az egészségügyben annyira égető hiány van szakemberekből, hogy az elmúlt években, aki kérte, az gyakorlatilag megkapta a nyugdíj melletti munkavégzésre vonatkozó engedélyt.

¹⁹ http://ketosmerce.blog.hu/2017/06/21/nyugdijások_szövetkezetek (2017. 07. 18.)

²⁰ A bérek emelése az európai átlaghoz az egyik garanciális feltétel, ami a folyamatosan növekvő elvándorlást (elsősorban EU-s migrációt) generálja. Egy friss kutatás szerint több, mint egy millió munkavállaló tervezi elhagyni Magyarországot.

²¹ A másik két szó – nyugdíjas, ill. szövetkezet – alapvetően nem szorul külön magyarázatra.

²² http://politologia.tk.mta.hu/uploads/files/Balazs_Zoltan:_A_közérdek_az_alkotmányozásban.pdf (2017.07.16.)

látásra egyszerű: az, aki a politika aktuális irányának meghatározására jogosult. Ez demokratikus rendszerekben formálisan a politikai többség, vagyis a politikai társadalmat kormányzó erő. A közérdekre való hivatkozás alakítja a politikai akaratot intézményi, kormányzati akarattá.²³

Ugyanakkor, ha a közérdek szubsztanciális tartalmából indulunk ki – amit a politikanak (pars pro toto) maradéktalanul szolgálni kellene –, akkor úgy határozhatnánk meg, hogy a közérdek a társadalom egészének a közös érdeke, mely optimális esetben az egyének vagy a csoportok konszenzuális és esélyegyenlőségen alapuló önkéntes megegyezése a társadalom működési szabályairól és a felmerülő problémák megoldásáról. A fentiek tükrében a KNYSZ nevében a „közérdekű” kitétel legalábbis részben – nem fair versenyelőnyből származó, a tulajdonos által saját javára kivett extra profit miatt – megkérdőjelezhető.

II. A demográfiai és munkaerőpiaci tények: az időskorú népesség munkapiaci aktivitása

A magyar valóság az időskorú népesség munkaerő-piaci aktivitását illetően nem túl pozitív. A 65 éves és annál idősebb népesség mindössze 3,5 százaléka aktív gazdaságilag, vagyis van jelen a munkaerőpiacon. Az 1. sz. ábra mutatja, hogy mennyire alacsony ez a 3,5%. A magyar időskorú népesség nem túl aktív a munkaerőpiacon.

A KNYSZ-ek fennmaradásának egyik záloga – függetlenül a munkaerőpiac aktuális állapotától, – hogy a kormányzatnak emelni kell a rendkívül alacsony aktivitási arányt. Ha megvizsgáljuk, hogy miért ilyen alacsony a hazai 65 éves és idősebb népesség munkapiaci aktivitása, akkor árnyaltabbá válik a kép. Az adott korosztályra ugyanis inkább a képességek hiánya miatti kivonulás a munkaerő-piacról jellemző, nem pedig az, hogy bár tudnának (de egyéb jövedelem birtokában = nyugdíj) nem akarnak dolgozni.

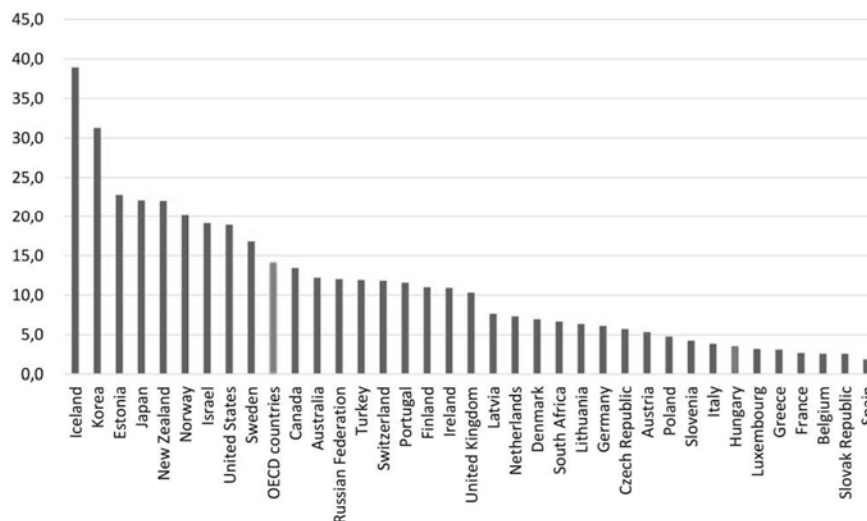
Továbbá, a vizsgált korosztály egészségi állapota kifejezetten rossz. (Ld. 2. sz. ábra) A *nagyon jó* és *jó* egészségi állapotúak aránya a 65 éves és idősebb korúak között Új-Zélandon 88,3%, Kanadában 76,6%, az Egyesült Államokban 76,1%, Franciaországban 42%, Németországban 41%, stb., míg Magyarországon csupán 13%.

Megalapozottan lehet kijelenteni, hogy az időskorú népesség alacsony munkaerő-piaci aktivitásának elsődleges oka az adott népességcsoport rossz egészségi állapota. A jelen rossz egészségi állapotának oka a múltbéli és a jelenbeli életmódban rejlik: dohányzás, alkoholfogyasztás magas aránya, táplálkozási szokások, mozgásszegény életmód, de a 70-es, 80-as évek és 90-es önkiszákmányoló munkaerő-piaci jelenléte (másodállás, „harmadállás”, fuszás, stb.) is.

²³ http://politologia.tk.mta.hu/uploads/files/Balazs_Zoltan_A_koezerek_az_alkotmanyozasban.pdf (2017.07.16.)

1. sz. ábra

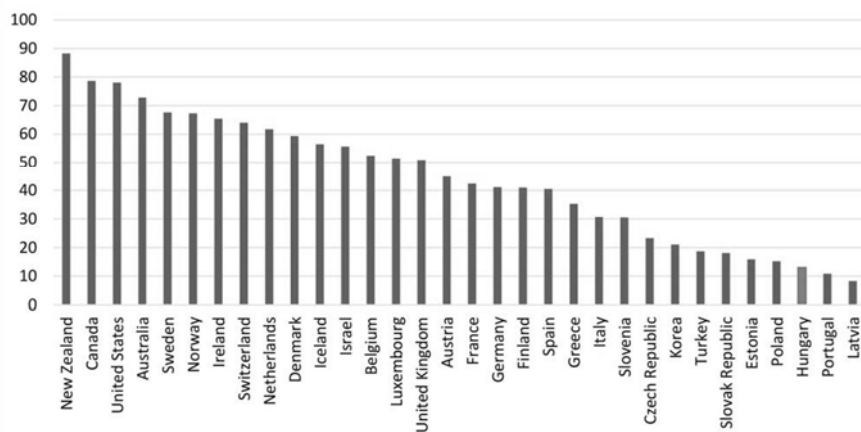
A 65 éves és idősebb korú népesség gazdasági aktivitása, 2015 OECD

Forrás: OECD, BF

2. sz. ábra

Nagyon jó és jó egészségi állapotúak aránya a 65 éves és idősebb népességben, 2014 OECD

Forrás: OECD, BF

A KSH 2011-es adatokat elemző kiadványa szerint: „Az időskorúaknak [ebben az elemzésben 60 éves és idősebb] nagyobb aránya (40%), több mint 900 ezer ember volt tartósan beteg. Arányuk magasabb az időskorú nők, mint az időskorú férfiak között. A tartósan betegek aránya az életkor emelkedésével növekvő tendenciát mutat egészen 85 éves korig, az ennél idősebbek között arányuk csökken.”²⁴

A rossz egészségi állapot mellett is vannak „tartalékok” a rendszerben, vagyis gazdaságpolitikai eszközökkel a jelen (igen alacsony) szint fölé emelhető a nyugdíjas korú népesség munkaerő-piaci jelenléte. Feltéve, hogy ez a cél, hiszen a közelmúltban – döntően a 2008-as pénzügyi és gazdasági válság nyomán megnövekedett munkanélküliség csökkentése miatt –, inkább ennek az ellenkezője volt a magyar kormány gazdaságpolitikájának az iránya, vagyis az időskorúak kivonása a munkapiacról. Ennek jegyében születtek meg a következő szabályok: a) a 40 év munkaviszony utáni öregségi nyugdíjba vonulás választhatósága a nőknél, b) a közszférában bevezetett – öregségi nyugdíj melletti – munkavégzési „tilalom”²⁵ és c) a magánszektorban az öregségi nyugdíj melletti munkavégzés korlátozása.²⁶

A kormány az elmúlt években nem nagyon törődött az időskorúak tapasztalataival, amelyet munkavégzés közben fiatalabb kollégáiknak átadhatnak.²⁷ Nemhogy nem ösztönözte, hanem egyenesen gátolta a nyugdíj melletti munkavégzést mindazok számára, akik esetleg nyugdíjasként szerettek volna dolgozni.²⁸

Az idősek kiszorítása a munkaerőpiacról növekvő munkanélküliség mellett érthető, mint ahogy „visszaédesgetésük” is a munkaerőhiányos időkben.

Egy új jogintézmény megszületésének varázsán túlmenően nem világos, hogy a jogalkotó miért nem egyszerűen a korábban bevezetett korlátozó szabályok feloldásával oldja meg a problémát. A törvény indoklásából nem derül ki, hogy miért KNYSZ formában kell a nyugdíjasokat visszaintegrálni a munkapiacra és az sem világos, hogy miért csak a szövetkezetekbe tömörültek kapnak kedvezményeket (pl. járulékkedvezmény). A fenti kérdések tükrében arra a következtetésre jutottunk, hogy diákszövetkezetek mintájára²⁹ jelentkező a gazdasági versenyelőny (a foglalkoztató jelentős mértékű járulék- és adókedvezménye és a beígért potenciális állami támogatás) lehet a magyarázat.

²⁴ KSH, 2014

²⁵ Pontosabban, munkavállalás esetén az öregségi nyugdíj folyósítását fel kell függeszteni.

²⁶ A nyugdíjfizetés felfüggesztésre kerül, ha az éves munkaviszonyból származó jövedelem meghaladja az éves bruttó minimálbér másfélszeresét.

²⁷ Ld. a KNYSZ-t bevezető törvény indoklását.

²⁸ Az említett csoport alapvetően a magasabb iskolai végzettségű, vezető, vagy szellemi munkát végző, nagyvárosi nyugdíjas korúakból került ki – az ő egészségi állapotuk kedvezőbb kortársaikhoz képest.

²⁹ A kezdeti időszak után érdemes lesz majd megvizsgálni a diák és KNYSZ-ek tulajdonosi körét.

III. A nyugdíjas szervezet működésének jogi keretei

1. A közérdekű nyugdíjas szervezetek jogállása

A szervezetek alapításáról és egyéb részletekről a Polgári törvénykönyv negyedik része rendelkezik. A jogszabály szerint a szervezet létesítő okirata az alapszabály, amelynek elfogadásához legalább hét személy egybehangzó akaratnyilatkozata szükséges.³⁰

A KNYSZ egy olyan vállalkozás,³¹ melynek csak természetes személyek lehetnek a tagjai,³² akik minimum 90 százalékban öregségi nyugdíjasok.³³ A nyugdíjas szervezet tagja alapításkor vagy belépéskor vagyoni hozzájárulást köteles vállalni. A vagyoni hozzájárulás teljesítésének módjára, idejére és mértékére vonatkozó rendelkezéseket az alapszabály tartalmazza.³⁴ A nyugdíjas szervezetnek nem lehet személyes közreműködést³⁵ nem vállaló természetes személy tagja.³⁶ A nyugdíjas szervezet tagja a személyes közreműködés konkrét tartalmára, módjára és ellentételezésére *tagsági megállapodást* köt a nyugdíjas szervezettel. A nyugdíjas szervezet tagját megillető ellentételezés arányos kell, hogy legyen a természetes személy tag személyes közreműködésének mértékével.³⁷

³⁰ <https://szakszervezetek.hu/dokumentumok/mibol-elunk/10713-felkavarhatjak-a-bereket-a-nyugdijasok> (2017.07.18.)

³¹ A törvény vitája során nem fogadták el azt a módosító javaslatot, ami megtiltotta volna, hogy a jelenlegi iskolaszervezeteket működtető vagy birtokló személyi kör bármilyen formában részt vegyen a nyugdíjas szervezetek életében. Ennek a módosításnak az állt a háttérében, hogy az iskolaszervezetek jogi szabályozása olyan legális versenyelőnyhöz, kiemelkedő profithoz juttatta a quasi munkaerő-kölcsönzőként működő iskolaszervezetek tulajdonosait, amit nem lenne célszerű a KNYSZ-hez társuló egy további adó- és járulékkedvezményekkel, ill. állami támogatással kiegyensúlyozni. A másik oldalról nézve a szabad verseny körülményei között az államnak nem szabad beleszólni a szabad verseny működésébe. A teljesség kedvéért megjegyezzük, hogy a nem minden vállalkozásra kiterjedő adó és járulékkedvezmény és az állami támogatás (state aid) erősen torzítja a szabad verseny feltételeit, ezáltal sértve mind a hazai, mind a Közösségi jogot. Kézenfekvő lenne azal érvelni, hogy itt az időskorúak munkaerőpiaci integrációjának támogatásáról van szó.

³² A tagfelvételi kérelemben a tagságra jelentkező személynek nyilatkoznia kell arról, hogy *a)* a KNYSZ tagjává kíván válni, *b)* öregségi nyugdíjban részesül-e, *c)* az alapszabályban foglaltakat elfogadja, magára nézve kötelezőnek ismeri el, *d)* a tagoknak biztosított szolgáltatásokat igénybe kívánja venni, *e)* vállalja a KNYSZ tevékenységében való személyes közreműködést, és *f)* vállalja a KNYSZ alapszabályában meghatározott vagyoni hozzájárulás teljesítését. (A szervezetekről szóló 2006. évi X. törvény 27. §.)

³³ A szervezetekről szóló törvény 26. (2) bekezdése szerint csak öregségi nyugdíjban részesülő személy lehet a KNYSZ tagja. Álláspontom szerint semmi nem indokolja, hogy a jogalkotó kizárja a hozzátartozói nyugdíjasok közül legalább az özvegyi nyugdíjban, ill. szülői nyugdíjban részesülő személyeket. Miután a rokkantsági nyugdíjak kikerültek a 1997. évi LXXXI. törvény (Tny) tárgyi hatály alól, azt is érdemes lenne végiggondolni (de lege ferenda), hogy a rehabilitációs ellátás(ok)ban részesülő személyeket (akik expressis verbis nem nyugdíjasok) miként lehetne ebbe a támogatott munkavégzési formába beintegrálni.

³⁴ A szervezetekről szóló 2006. évi X. törvény 31. §.

³⁵ A szervezeteti tag alapvető joga, hogy részt vegyen a szervezet tevékenységében, személyes közreműködésének, vagyoni hozzájárulásának és egyéb érdekelttségének megfelelően részesedjen a gazdálkodás eredményéből. Az alapszabály a személyes közreműködés egyik módjaként munkavégzési kötelezettséget is előírhat. Ennek alapján a tag és a szervezetet munkaszerződést, vállalkozási vagy megbízási szerződést köt. A munkaviszonyra a Mt-t, a vállalkozási és megbízási jogviszonyra a Ptk. szabályait kell alkalmazni.

³⁶ A szervezetekről szóló 2006. évi X. törvény 26. §.

³⁷ A szervezetekről szóló 2006. évi X. törvény 28. §.

A külső szolgáltatás nyújtására irányuló jogviszony³⁸ a KNYSZ (quasi kölcsönbe adó) és öregségi nyugdíjban részesülő tagja közötti *külső szolgáltatásra vonatkozó tagsági megállapodás*³⁹ alapján létrejött, olyan sajátos jogviszony, amelynek keretében a KNYSZ öregségi nyugdíjban részesülő tagja teljesíti személyes közreműködését, és amelyre a Ptk. megbízásra vonatkozó, valamint az Mt. kijelölt szabályait kell megfelelően alkalmazni. A külső szolgáltatás nyújtása során a külső szolgáltatás fogadója (quasi kölcsönbe vevő) a KNYSZ öregségi nyugdíjban részesülő tagját közvetlenül utasíthatja, ami kiterjed különösen a feladatteljesítés módjának, idejének és ütemezésének meghatározására.

A szolgáltatás fogadója együttműködik a nyugdíjas szövetkezettel, így különösen biztosítja a nyugdíjas szövetkezet képviselőjének a feladatteljesítés helyére történő belépését, tájékoztatja a nyugdíjas szövetkezetet a feladatteljesítéssel kapcsolatos lényeges körülményekről.⁴⁰

A külső szolgáltatás teljesítésében részt vevő tag károkozása vagy személyiségi jogának megsértése esetén a KNYSZ és a külső szolgáltatás fogadójának megállapodása alapján az alkalmazott károkozásáért való felelősség polgári jogi szabályait kell alkalmazni, azzal, hogy a harmadik személynek okozott kárért vagy személyiségi jogsértést a nyugdíjas szövetkezet és a külső szolgáltatás fogadója egyetemlegesen felelnek.⁴¹

A fenti formai követelményeken kívül minden KNYSZ tagnak vagyoni hozzájárulást kell fizetnie, személyesen közre kell működnie, és nyilatkoznia kell, hogy igénybe veszi majd a szövetkezet szolgáltatásait.

A szövetkezet eredményes gazdálkodás esetén közösségi alapot képezhet, amelyből havonta egyszer segélyt és támogatást adhat a tagoknak, illetve hozzátartozóiknak, a minimálbér erejéig.

2. Adózási és járulékfizetési szabályok

A szó szoros értelmében nem számít munkaviszonynak a tagok munkavégzésre irányuló jogviszonya, de szervezett munkavégzésnek számít a tagok jogviszonyon alapuló közvetlen közreműködése, amire az Mt. külön kijelölt szakaszait alkalmazni kell.

A nyugdíjas szövetkezet eredményes gazdálkodása esetén a Ptk. 3:334. §-a alapján közösségi alapot képez. A közösségi alapot a nyugdíjas szövetkezet tagjának vagy vele közös háztartásban élő közeli hozzátartozójának a szociális, egészségügyi, oktatási, kulturális jellegű szükségleteinek a kielégítésére kell felhasználni. A közösségi alaphoz

³⁸ A személyes közreműködés külső szolgáltatás keretében történő teljesítése megkezdésének feltétele, hogy a KNYSZ és a tag írásban megállapodjanak *a)* a szolgáltatás fogadójának személyében, *b)* a teljesítendő konkrét feladatban, *c)* a tag díjának és a díjhoz kapcsolódó egyéb juttatások összegében és az összeg kifizetésének időpontjában, *d)* a feladat teljesítésének helyében, valamint *e)* a feladat teljesítésének időtartamában.

³⁹ A külső szolgáltatásra vonatkozó tagsági megállapodás kötelező elemei: *a)* a tag által vállalt feladatok, *b)* a tagnak a külső szolgáltatás fogadójánál történő feladatteljesítése tartamára járó díjazás és a díjhoz kapcsolódó egyéb juttatás(ok) legkisebb összege, és *c)* a KNYSZ és a tag kapcsolattartásának módja a feladatteljesítéssel nem járó időtartamra.

⁴⁰ A szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény 30. §.

⁴¹ A szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény 29. §.

nyújtott juttatás, támogatás igénylésére, az odaítélés eljárási rendjére vonatkozó rendelkezéseket a szervezetek alapszabálya tartalmazza.⁴²

Adómentes a minimálbér erejéig az ételkészítés, az étkezési és a KNYSZ által előállított javak megvásárlására szolgáló utalvány (ez legfeljebb 25 százalékot tehet ki az egészből) a KNYSZ tagja és hozzátartozója részére is. Ugyanez a helyzet akkor is, ha a szervezetektől ugyanilyen formában és összegben segílyt vagy támogatást kapnak.⁴³

Nem számít adófizetési kötelezettséget eredményező jogviszonynak az öregségi nyugdíjas jogviszonya, így nem kell a szervezeteknek sem szociális hozzájárulási adót, sem szakképzési hozzájárulást fizetnie.

Piaci szempontból torzító, közösségi versenyjogi szempontból tisztességtelen az a szabály, miszerint az állam a KNYSZ tevékenységéhez szükséges és arányos mértékben támogatást (state aid) nyújthat.⁴⁴

Figyelemre méltó pénzügyi diszkrépancia, hogy a törvény már 2017. július 1-jétől hatályba lép, ugyanakkor a fordított áfára vonatkozó szabályok (amelyek elsősorban nem a munkát vállalkozókat, hanem a szervezőket érdekelhetik) csak 2018. január 1-jétől érvényesek. Ehhez ugyanis uniós jóváhagyásra van szükség, amelynek megszerzése időbe telik.

1. sz. táblázat

Az eltérő jogviszonyban foglalkoztatott nyugdíjasok járulék- és adóterhei és az ebből eredő hasznok

I. Munkáltató, illetve a KNYSZ közterhei			
	Munkaviszony keretében munkát végző		KNYSZ tagjaként munkát végző
Szociális hozzájárulási adó	havi bruttó 100 ezer forintig: 11%	havi bruttó 100 ezer forint felett: 22%	0,00%
Szakképzési hozzájárulás	1,5%		0,00%
Élelmiszer+utalvány minimálbérig	43,66%		0,00%
Állami támogatás	nincs		van lehetőség ⁴⁵
Összesen:	minimum: 12,5% vagy 23.5%		0,00%

⁴² A szervezetekről szóló 2006. évi X. törvény 32. §.

⁴³ Ezek a juttatások egyébként egyes meghatározott juttatásnak számítanak, és a 43,66 százalékos adóterh mellett korlátlanul adhatóak.

⁴⁴ A szervezetekről szóló 2006. évi X. törvény 33. §.

⁴⁵ Az állam „szükséges és arányos mértékben” támogathatja ezeket a szervezeteket, bár ennek sem az indoka, sem a konkrét mértéke nem derül ki a törvényjavaslatból. Talán arra utal ez a kitétel, hogy a KNYSZ egyfajta államilag támogatott nyugdíjas-munkaközvetítő szolgálatként működne, minden más formánál előnyösebb feltételekkel mind a kölcsönbe vevő, mind a kölcsönző szempontjából.

II. Munkavégző nyugdíjas személy közterhei			
	Munkaviszony keretében munkát végző		KNYSZ tagjaként munkát végző
Munkaerőpiaci járulék	1,5%		1,5%
Nyugdíjjárulék	10,00%		0,00%
Egészségbiztosítási járulék	7,00%		0,00%
SZJA	15%		15%
egyéb	évi 0,5%-os nyugdíjmelés		vagyoni hozzájárulást kell fizetni
Összesen:	33,5%		16,5%

Forrás: A 24.hu és a szerző munkája.

Amint a fenti 1. sz. táblázatból látszik, a szövetkezetek teljes köztehermentességet kapnak szemben a többi nyugdíjast foglalkoztató munkáltatóval, akik csak a szociális hozzájárulási adóból érvényesíthetnek kedvezményt. A KNYSZ tagja nem lesz biztosított, így a keresményéből nem kell sem nyugdíj-, sem egészségbiztosítási járulékot levonni. Kizárólag a 15 %-os személyi jövedelemadót vonják a fizetéséből. A KNYSZ mentesül továbbá a társasági- és osztalékadónál a minimumadó megfizetése alól (az árbevétel 2 százaléka). Ezek az adózási szabályok kiemelkedő versenyelőnyt biztosítanak a többi nyugdíjas foglalkoztatóval szemben. A KNYSZ nyugdíjasok jobban járhatnak a díjazásnál, hiszen többet kapnak kézhez a KNYSZ-nél, de hátrány, hogy a ledolgozott éveik után nem fogják megszerezni a 0,5 százalékos nyugdíjmelést.⁴⁶

A szabályozás materiális előnyökben manifesztálódó jogalapja – hasonlóan a diák és szociális szövetkezetekhez – oroslánrészben a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultokról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény (továbbiakban: Tbj) kiterjesztő módosításában rejlik.⁴⁷

A szabályozásnak – minden bizonnyal – diszkriminatív bérlenyomó hatása is lesz. A diszkrimináció-mentesség próbáját legalább két okból nem állja ki a KNYSZ-t létrehozó törvény: a) Egyrészt a jelenlegi nyugdíjszabályok szerint a közszférában nem lehet „visszafoglalkoztatni” az öregségi nyugdíjban lévő személyeket, de közérdekű nyugdí-

⁴⁶ <http://24.hu/fin/gazdasag/2017/05/11/nyugdijas-munka-mutatjuk-kik-nyerhetnek-igazan-kosaek-otletevel/2017.07.17>.

⁴⁷ A KNYSZ-t bevezető törvény 7. §-ában elrendelte, hogy a Tbj. 5. § (1) bekezdés b) pontja helyébe a következő rendelkezés lép: (E törvény alapján biztosított) „b) a szövetkezet tagja, aki a szövetkezet tevékenységében munkaviszony, vállalkozási vagy megbízási jogviszony keretében személyesen közreműködik, kivéve az iskolaszövetkezet nappali rendszerű oktatás keretében tanulmányokat folytató tanuló, hallgató tagját – 25. életévének betöltéséig a tanuló, hallgatói jogviszonya szünetelésének időtartama alatt is –, a KNYSZ öregségi nyugdíjban részesülő tagját, valamint a szociális szövetkezetben tagi munkavégzés keretében munkát végző tagot...”

jas szövetkezet tagjaként már lehet alkalmazni. Nem világos, hogy mi a különbség a két személy között. Ez nettó diszkrimináció, ami álláspontom szerint rendeltetésellenes joggyakorlást is megvalósít. b) Másrészt, a többi – korábban a versenyszférában dolgozó – nyugdíjossal szemben is megvalósít diszkriminációt, hiszen sérti, vagy legalábbis sértheti az azonos értékű munkáért járó azonos díjazás elvét és szabályát.⁴⁸ Ez egy rejtett vagy nettósításban rejlő diszkrimináció, hiszen még abban az esetben is megvalósul a kézhez vett díjazásban az eltérés, ha a szövetkezeti tag és nem szövetkezeti tag ugyanolyan értékű munkáért azonos bért kap. Az eltérés alapja, hogy a szövetkezeti tag nem fizet sem járulékot, sem – egy bizonyos mértékig – adót, ami azt jelenti, hogy a végzett munka után járó és kézhez kapott nettó összeg magasabb lesz, ha szövetkezeti tagként végzi a munkát.

3. Rezipuális és szubszidiárius munkajogi védelem a nem munkajogviszonyban álló KNYSZ tagokra

A KNYSZ formában szervezett munkavégzés azért is hasznos a nyugdíjasok számára, mert a 65 év felettiek nagymértékben kiszolgáltatottak lehetnek a munkaadók felé, de a KNYSZ biztosíthatja a kapcsolat egyenrangúságát.

Elsőként azt a bérvédelmi szabályt említjük, amely előírja, hogy az ellentételezésnek arányosnak kell lennie a közreműködés mértékével, és nem lehet kevesebb, mint a minimálbér, illetve garantált bérminimum.⁴⁹

Ha a nyugdíjas 6 óránál többet dolgozik, napi 20 perc szünet jár neki, ha pedig 9 óránál is többet, akkor további 25 perc pihenőidő jár. Ha egymás után két nap dolgozik, akkor a befejezés és a kezdés között minimum 11 órányi pihenőidőt kell biztosítani.

Az évi rendes fizetett szabadságról nem rendelkezik a jogalkotó. Úgy tűnik, hogy ez nem véletlen, hiszen az analógiaként tekintett diákszövetkezetek diákmunkásainak (nappali jogviszony) elvileg 2017. januártól járt volna szabadság a munkájuk után, azonban az Mt. módosításával – az iskolaszövetkezet kikerült az Mt. atipikus jogviszonyai közül –, így most csak azoknak jár, akik nincsenek nappali jogviszonyban. A KNYSZ-ről szóló módosításban egyáltalán nem kerül említésre az éves fizetett szabadság. Még akkor sem, ha a nyugdíjas személy személyes közreműködéséről van szó, és nem munkaviszonyról, ami szervezett munkavégzésnek számít.⁵⁰

Egyes szakértők véleménye szerint – amit a magam részéről nem osztok – a szabadságról rendelkezni nincs értelme, mert a személyes közreműködést amúgy is a tag irányítja: ha úgy dönt, hogy nem akar bemenni dolgozni, akkor nem megy be. A szövetkezetek dolga pedig pont az lenne, ha ilyenkor biztosítanának másik nyugdíjas dolgozót.

⁴⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2006/54/EK irányelvének (2006. július 5.) „A férfiak és nők közötti esélyegyenlőség és egyenlő bánásmód elvének a foglalkoztatás és munkavégzés területén történő megvalósításáról” 6. cikkelye (az Irányelv személyi hatálya) szerint, „E fejezet hatálya alá tartoznak a foglalkoztatottak, beleértve az önálló vállalkozókat, továbbá azokat a személyeket, akiknek a tevékenységét betegség, anyaság, baleset vagy kényszerű munkanélküliség szakítja meg, valamint a munkát keresőket, továbbá a nyugdíjas és rokkant munkavállalók és az azok jogán jogosultak a nemzeti joggal és/vagy gyakorlattal összhangban.”

⁴⁹ NB: A tagok nemcsak juttatásra, hanem pénzügyi ellentételezésre (díjazásra) is jogosultak lesznek.

⁵⁰ NB: A munkaviszonyban dolgozó nyugdíjasoknak az Mt. szerint a „munkában töltött idő” után jár a szabadság.

Aztán amennyi a tagok tényleges személyes közreműködése volt, annak arányában illeti meg őket a díjazás, illetve a közös alapból a részesedés is.^{51,52} Véleményem szerint a végzett munka után jár a fizetett szabadság, hiszen ez egy alapvető emberi jog, a pihenéshez való jog profán megjelenése.

A Szövetkezeti törvényben rögzítették, hogy ki a felelős az esetleges vagyoni károkozásért, és azért, ha megsértik a nyugdíjas tag személyiségi jogait. Akinél dolgoznak a nyugdíjasok, köteles tájékoztatást adni a KNYSZ-nek, képviselőit pedig be kell engednie a munkaterületre. Ezek a biztosítékok gyakorlatilag megegyeznek az iskolaszövetkezetek diákjaira vonatkozó foglalkoztatási garanciákkal.⁵³

A fentiekből is látható, hogy minimális munkajogi védelemről van szó és számos kérdés nem került említésre. Külön is ki kell térnem arra, hogy megítélésem szerint egy nagyon fontos munka és szociális jogi szabályozás maradt ki a törvényből, nevezetesen a baleseti ellátások kérdése. Miután a KNYSZ tagja a Tbj. 5. § (1) bekezdés b) pontja alapján nem minősül biztosítottnak, így számára ezen szövetkezeti tagság keretében végzett munka alapján társadalombiztosítási ellátás – beleértve a balesetbiztosítást is – nem jár. Mint nyugdíjas saját jogán kapja az öregségi nyugdíját és erre tekintettel szintén alanyi jogon jár az egészségbiztosítási természetbeli ellátás, csak is kizárólag a baleseti kockázata nem fedezett. A KNYSZ kifejezett rendeltetése a személyes munkavégzés, következésképpen, ha a munkavégzés során baleset következik be, akkor társadalombiztosítási baleseti ellátásokat kellene igénybe venni. A jelenlegi szabályozás alapján, miután nem minősül biztosítottnak a munkát végző KNYSZ nyugdíjas – álláspontom szerint – nem jár neki a társadalombiztosítási baleseti ellátás. Tovább nehezíti a helyzetet, hogy a Tbj. ismeri a kiegészítő tevékenységet folytató egyéni vagy társas vállalkozó fogalmát, akik vállalkozásuk keretében személyesen végeznek munkát és ezért a baleseti kockázat fedezetére külön járulékot kell fizetniük és ennek ellentételezéseként üzemi baleset vagy foglalkozási megbetegedés esetén baleseti ellátásban részesülnek. Ezt a nyitott kérdést haladéktalanul rendezni kell a KNYSZ esetén is.

A cikkben bemutatott és elemzett fontosabb jellemzőket foglaljuk össze röviden az alábbi 2. sz. táblázatban.

2. sz. táblázat

A közérdekű nyugdíjas szövetkezet működésének fontosabb jellemzői

Megnevezés	Szabály	Megjegyzés
Vagyoni hozzájárulás	Kötelező vállalni.	A fizetés mértékét és módját az alapszabályban rögzítik.
Kiközvetített munka	A minimálbér, garantált bérminimum szabályait alkalmazni kell.	Az Mt. szerint bármikor lehet kormányrendeletben más szabályokat is előírni.

⁵¹ Jogsabályi előírás, hogy a belépéskor nyilatkozni kell arról, hogy a belépést kérő személy öregségi nyugdíjas.

⁵² <http://24.hu/fn/gazdasag/2017/06/16/igy-fogna-munkara-a-kormany-a-nyugdijasokat/> (2017. 07. 17.)

⁵³ <https://www.vg.hu/velemenym/ki-fan-terem-kozerdeku-nyugdijas-szovetkezet-2-525081/> (2017. 07. 20.)

Személyes közreműködés	Díjazható adómentesen előállított javakkal, ételutalvánnyal.	Együttesen a minimálbér összege lehet, az utalvány külön legfeljebb a minimálbér 25%-a erejéig.
Támogatás, segély	Közhasznú jogállású szociális szövetkezet adhatja.	Tagnak, családtagnak ételutalvány a minimálbér összegéig.
Foglalkoztatási sajátosság	Előírnak munkaközi szünetet, pihenőidőt.	A részleteket lásd a cikkben (lejjebb).
Tagokra előírás	Legalább 90% nyugdíjas (az iskolaszövetkezeteknél 85% volt az előírás, most ott is 90% lesz).	Nem lehet senki tag, aki nem vállal személyes közreműködést.
Képződő profit	Közösségi alapba kerül.	A tagok, közös háztartásban élő közeli hozzátartozók szükségleteinek kielégítésére kell felhasználni.

Forrás: <http://www.azenzem.hu/cikkek/nyugdijasmunka-itt-a-reszletek/4126/> (2017.07.19.)

IV. Összefoglalás

Első megközelítésben ez a munkavégzési forma és a szövetkezés gondolata rendkívül előnyösnek tűnik mind a KNYSZ, mind a szövetkezeti tag nyugdíjasok számára, mivel a személyi jövedelemadón kívül gyakorlatilag minden más közteher alól mentesülnek. A szövetkezetnek nem kell fizetnie szociális hozzájárulási adót, szakképzési hozzájárulást és áfát (fordított áfázás lenne, azaz a KNYSZ által nyújtott szolgáltatás igénybe vevője fizetné az áfát). A nyugdíjas keresménye mentesülne az szja-n kívül minden egyéb közteher alól, emellett a tagsági jogviszony keretében a személyes közreműködése – ami harmadik személy részére nyújtott szolgáltatás keretében is teljesíthető – nem minősülne munkaviszonynak, így akár közszolgálatban is dolgozhatna a nyugdíja veszélyeztetése nélkül. Ráadásul a személyes szövetkezeti közreműködésért kapott adómentes ellenérték a mindenkor minimálbér erejéig nyújtható étel- és hasonló utalványok formájában nem minősülne ellenértéknek, így nem számítana be például a nők kedvezményes nyugdíjában részesülőkre vonatkozó éves összeghatárba sem. Természetesen a 0,5%-os nyugdíjnövelésre sem jogosítana a KNYSZ-ből származó bevétel, de ez nem túl nagy ár a különösen kedvezményes járulékkedvezményért cserébe.

Egy nagyon új jogintézményről van szó, számos pozitív és negatív vonással. A nyugdíjasok társadalmi kirekesztettségének csökkentését, a nyugdíjjövedelem kiegészíthetőségét és a szövetkezés gondolatát nagyon pozitívnak tartom. Ugyanakkor a fentiekben számos jogilag és/vagy etikailag megkérdőjelezhető sajátosságra hívtam fel a figyelmet. A puding próbája az evés, várjuk meg, hogy mi fog történni a gyakorlatban. A cikk írásakor (2017. július vége) az első KNYSZ-ek már bejegyzésre kerültek.